

JAG DRÖMMER OM FOLKHÖGSKOLAN

En följetong

Kapitel 8

Alla dessamöten...
(Och då menar jag inte lärarråd)

"...inn mot elevene, for elevene er drivstoffet
vårt." *Tore Haltli, i intervju (Folkehøgskolen
2009/5)*

Nu är skolstarternas tid kommen.

Jag träffade för många år sedan en äldre kvinnlig kantor som, en vår när syrenerna blommade utanför kyrkknuten, suckade och sa att "nu börjar den hemskaste tiden på året". Jag såg på henne, den vackra stålgrå kalufsen, den stiliga grå blusen, knäppt upp under hakan, och jag visste så mycket om hennes liv, allt hon varit med om före hennes långa änketid; jag sa att jag tyckte tvärtom: våren, sa jag, maj och ljusets återkomst, och allt som börjar växa och grönska och den fantastiska känslan av att det faktiskt finns liv till och med i snöiga nord. Men hon la sin rynkiga hand på min arm och nickade: "Det är just det", sa hon. "Jag tycker bättre om hösten, för det är det som är mitt numera." Vårens löften var inte längre hennes.

Och nu kommer skolstarternas tid. Jag har frågat mig varför jag varit så stillsam och nästan nedslagen.

När tiden för uppropet närmar sig sitter jag här i mitt vardagsrum och ser den pensionerade grannen klippa gräsmattan. Det är tyst i området, sommarens barnskrik borta, skolorna har börjat. Kanske känner ni, mina veteranvänner, igen fenomenet? Höstens löften är inte längre mina. Den under decennier ständigt återkommande anspänningen inför alla de nya ansiktena i aulan, de nya grupperna, ni vet: alla de unga männen som antingen såg otroligt begåvade eller alldeles bortkomna ut, de alldeles för unga kvinnliga eleverna, för varje år allt yngre, allt barnsligare, allt obegripigare unga, de första träffarna i matsalen, de första rundorna, den första presentationen, dagarna av 'ryste sammen' då det plötsligt skulle bli grupp av dessa var-

andra obekanta nya, de första samtalen, de första förtroendena, och så: de första plötsliga kunskaperna om liv så annorlunda ens eget, erfarenheter som antingen fick en att häpna, eller bli bestört, eller lycklig över allt detta annorlunda som under en vinter skulle vara en del av ens eget.

Jag besökte härförleden ett arbetsmuseum – dvs ett museum som skildrar ett av den s k utvecklingen uttraderat arbete – och när jag skulle betala inträdet betraktade jag mannen som var i yngre medelåldern och som med ett leende tog emot mina sedlar. Till sist sa jag: "Jag tycker jag känner igen dig?" Och han nickade och sa vad *jag* hette och att han för si och så länge sen gick allmänna linjen på en av mina skolor, sen stod vi en stund och pratade, om folkhögskola, om vad den betytt för honom och vad han gjort sedan han lämnade skolan. Och hela tiden letade jag – förgäves – i minnet efter hans namn. Inte förrän han kom att berätta om en lätt obehaglig och våldsam händelse på skolan (ett elevhem mer eller mindre sönderslaget av två yngre män som förälskat sig i samma klasskamrat) såg jag honom framför mig: det var vid det första höstkaffet i matsalen, direkt efter skolstart, omgiven av nya kamrater. Jag minns att han hamnat vid ett bord där en av de danska lärarna satt, och en av de danska eleverna, en ung dramatisk tjej från København, och på hans andra sida en ung jänta från Torshavn på Färöarna, och jag satt där, och ytterligare någon. Och jag mindes att den danska tjejen frågat om han kunde skicka henne mjölken, och hur han hade stirrat på henne som om en jakugirisk herde från det östraste av Sibirien öppnat munnen.

Som så många svenskar. "Jag förstår inte danska", kom det. Och jag sa att han inte lyssnade, att danska och svenska faktiskt var samma språk. Säg det igen, sa jag till köpenhamnskan, och hon sa "Kan du ge mig lidt mælk?" Och han skickade över gräddsnipan till henne. Och dagarna gick och någon månad senare hör jag samme unge man utanför min öppna dörr under en kafferast säga till den danske läraren och köpenhamnskan som står där med varsin plastmugg: "Jag tycker ni är jättebussiga som anstränger er att prata danska så att jag kan förstå." Och jag hörde den danske läraren svara lugnt: "Men det *gør* vi jo ikke." På muséet frågade jag nu om han mindes det. Han skakade på huvudet, fast han mindes köpenhamnskan väldigt väl, Bitte, de hade gjort en resa till Berlin tillsammans, berättade han, och han sa att han väl aldrig haft problem med danska. Jag nickade, sedan såg jag muséets samlingar. Varför berättar jag detta? I dessa dagar, tänker jag, sitter nya unga män och tittar oroligt eller beundrande på en ung dame från norska Finnmark, och i dessa dagar är det dags för nya möten.

Jag skrev i förra kapitlet om att vi som nu trots allt har tid borde anstränga oss att skildra alla de märkliga människor som arbetat i våra skolor under den stora folkhögskoletid vi varit med om, den kanske sista klassiska folkhögskoleepoken, husmödrar och vaktmästare, s.k. övrig personal. Att lärare och rektorer alltid beskrivits, det vet vi ju från jubileumsskrifter och annat som vi läst genom åren. Men sanningen är ju trots allt den att det är kursdeltagarna, eleverna, som är folkhögskolan, och jag tycker det kunde vara på sin plats med en spännande volym i serien *Folkhögskoleminnen*, där inte eleverna själva skall tala om att folkhögskoleåret "var det bästa i mitt liv" utan där vi, de gamla uvarna, skulle beskriva de många möten som sammantaget har varit yrkeslivets kanske starkaste inslag.

Vid 60-talets mitt fick jag en tystlåten ung man från en liten ort som elev, dessutom i tyska (som jag aldrig studerat) men som den dåvarande rektorn tyckte jag skulle passa att undervisa. Mannen var, som jag, några och tjugo och hade efter sju års folkskola arbetat som moped- och cykelreparatör på hemorten. Nu ville han läsa upp sig så han kunde få

ett jobb på den större bilverkstaden, och två år på folkhögskola..., ja ni vet ju. När han efter två år skulle lämna skolan tog jag honom åt sidan och sa att jag tyckte han skulle försöka läsa vidare, läsa in gymnasiet och gå upp som privatist. Jag sa att jag sällan lärt känna någon med sådan fallenhet för studier.

Sen försvann han. Sedan hände allt annat, jag gifte mig, fick barn, blev själv rektor, åren gick, Palme förlorade makten, och till sist livet och när jag skulle skiljas från min andra skola för att ta över den nordiska var jag en dag inne i Västerås när en man i min ålder stannade och såg på mig och jag tänkte, som man ju gör, herregud, någon som jag träffat i politiska sammanhang, eller i litterära, eller i folkhögskolesammanhang, det enda jag kunde göra var att nicka lite slarvigt och gå förbi, när han hejdade mig. "Visst heter du Stewe Claeson?" Svårt att förneka. Men jag kunde inte placera karlen. Jag frågade vad han gjorde i Västerås och han berättade att han var på väg till en anställningsintervju. Men han insåg att jag inte kände igen honom, han skrattade lite och sa att han faktiskt hade mig att tacka för sina tyskakunskaper, och jag tänkte, herregud, jag har en enda gång undervisat med tyska, och plötsligt såg jag genom det medelålders ansiktet den unge cykelreparatören. Jag sa hans namn och vi handhålsade. Jag sa att jag mindes att han borde läsa vidare, gjorde han det? "Jodå", sa han. Han skulle på anställningsintervju på ABB, så jag antog han läst vidare, kanske blivit ingenjör, han frågade vad jag höll på med, och efter en stund frågade jag om han fortsatt inom det mekaniska, inom metallindustrin...

Nej sa han. "Jag är docent i företagsekonomi".

Och då kom jag ihåg att Percy Barnevik skulle ha efterträdare. Och jo. Så var det ju. (Fast det blev inte min gamla elev från allmänna linjen som fick jobbet, det blev någon österrikare, eller schweizare, jag minns inte längre; någon med bättre tyskakunskaper i alla fall.)

Men ni vet vad jag är ute efter. Att vi, alla, berättar! Om elever, kursdeltagare, "drivstoffet vårt." Alla dessa möten genom åren, alla dessa öden, allt detta liv: och det är alltså den tiden som börjar nu. Skolstarternas tid. Och jag saknar folkhögskolan så att det värker.

Stewe Claeson